

Mitä ovat vakioidut toimintaohjeet ja kuinka ne liittyvät sukellusturvallisuuteen?

Vakioidut toimintaohjeet eli SOP-ohjeet ovat kirjallisia ohjeita, joissa selostetaan tiettyjen toimintojen suorittamista ja toimintajärjestystä. Tavoitteena on luoda johdonmukaiset ja tehokkaat toimintatavat, joita kaikki henkilökunnan jäsenet noudattavat. Näin nämä toimintaohjeet takaavat sen, että kaikki tehtävät suoritetaan yhdenmukaisesti. Tämä saattaa ehkä kuulostaa siltä, että luonnollisesti voimme olettaa tilanteen olevan käytännössä aina tämän. Monilla sukelluskeskuksilla ei kuitenkaan ole vakioituja toimintaohjeita. Olet ehkä huomannutkin, että sukeltaessasi useita eri kertoja samassa paikassa, ohjeistukset (tai jotkin muut toiminnot) tapahtuvat eri kerroilla eri tavalla.

Tyypillisiin SOP-ohjeita vaativiin toimintoihin saattaa sisältyä esimerkiksi seuraavia tehtäviä:

- Sukellusta edeltävät turvallisuusohjeistukset
- Pääluvun laskemismenetelmät
- Desinfiointimenetelmät
- Hallinnolliset toimenpiteet
- Huoltotoimenpiteet
- Sukeltajien eksymisen ennaltaehkäisy
- Veteen laskeutumiseen ja sieltä nousemiseen liittyvä toiminta
- Sukelluksen jälkeen annettavat turvallisuusohjeet

Yllä on mainittu itse asiassa kuitenkin vain joitakin vakioituja toimintaohjeita, jotka ovat tarpeellisia. Tähän liittyy myös yksi merkittävimmistä ongelmista, sillä SOP-ohjeiden laatiminen vaatii aikaa ja näin siitä tulee helposti tyypillinen "teen sen, kun minulla on aikaa" -tehtävä (toisin sanoen sitä ei tehdä koskaan).

Tieto toimintatavoista jää siis usein sukelluskeskuksen omistajan tai johtajan omaksi tiedoksi. Henkilökunta voi myös tehdä asiat siten kuin katsoo itse sopivaksi ja miten juuri sinä päivänä tuntuu hyvältä. Johto kyllä yleensä tiedottaa henkilökunnalle siitä, kuinka asiat pitäisi hoitaa, mutta kirjallisia toimintaohjeita ei usein ole. Toimintaohjeet eivät ole silloin yhtä tehokkaita, ja tavaksi tulee suorittaa tehtävät milloin milläkin tavalla.

Mikä sitten olisi paras ja helpoin tapa tiedottaa uusille henkilökunnan jäsenille käytössä olevista toimintatavoista? Miten voidaan varmistaa se, että he noudattavat ohjeita oikein ja johdonmukaisesti? Saattaa olla, että tarvitaan pitkälinen ja kauan kestävä prosessi sanallisten ohjeiden välittämiseksi, jotkut tärkeät näkökohdat jäävät ehkä huomioimatta ja seurauksena on toimintatapojen kirjavuus.

Kuinka SOP-ohjeet liittyvät sukellusturvallisuuteen?

Hätätilasuunnitelmassa (EAP) selostetaan ne toimintatavat, joiden mukaan toimitaan hätätilanteessa. SOP-ohjeiden avulla pyritään puolestaan ensisijaisesti keskittymään siihen, kuinka hätätilanteet voidaan välttää.

Alla on esimerkki tästä:

Veteen laskeutuminen ja sieltä nouseminen voi vaihdella eri sukelluskohteissa. Jotkut sukellukset tapahtuvat sukellusaluksilta, toiset taas rannalta. Toisinaan aluksen potkuri saattaa synnyttää vaaratilanteen, ja toisaalta taas rannalla oleva lähtöpaikka saattaa olla liukas. Vakioidut toimintaohjeet sisältävät tietoa siitä, kuinka sukeltajat voivat laskeutua veteen ilman että tarvitsee pelätä liukastumista tai potkurin iskua. Ohjeista tulisi tulla ilmi, että moottori täytyy sammuttaa ja potkurin on oltava liikkumaton, ennen kuin sukeltajat laskeutuvat veteen. Samoin ohjeissa tulisi olla tietoa siitä, mistä ja kuinka laskeudutaan veteen niin, että liukastumis- tai putoamisriski on mahdollisimman pieni.

Vakioitujen toimintaohjeiden tulisi olla selkeät, eivätkä ne saisi aiheuttaa minkäänlaisia sekaannuksia. Parasta olisi, jos ennen niiden laatimista tehtäisiin kyseiselle toiminnolle turvallisuusarviointi ja määriteltäisiin turvallisim ja paras tapa suorittaa tämä tehtävä. Suositeltavaa on ottaa SOP-ohjeiden kehittämis- ja arviointityöhän (myös testauksiin) mukaan kokeneita henkilökunnan jäseniä, koska heidän kokemuksistaan saattaa olla hyötyä ohjeiden tehokkuutta ja/tai turvallisuustasoa ajatellen. Muista, että et voi oppia kokemuksesta, mutta voit oppia kokemuksesta. Hyödynnä henkilökunnan kokemuksia pyrkiessäsi tekemään asiat paremmin.

Kun vakioidut toimintaohjeet on laadittu huolellisesti, ikävät välikohtaukset vähenevät ja näin ollen myös vastuukysymykset. Alla on esitetty vielä joitakin lisäseikkoja, joiden huomioon ottaminen tehostaa

toimintaohjeiden käyttöä.

- Tarkista, tarvitaanko lisäkoulutusta tai -välineitä, jotta SOP-ohjeista saadaan toimivia tai koko prosessista parempi.
- Tarkista, että SOP-ohjeet eivät ole ristiriidassa muiden SOP-ohjeiden kanssa ja että ne ovat myös turvallisuusstandardien ja muiden sääntöjen mukaisia.
- Laadi suunnitelma siitä, kuinka tiedotat henkilökunnan jäsenille SOP-ohjeiden olemassaolosta. Laadi myös perehdytys- ja koulutussuunnitelma sekä jaa näitä ohjeita tai varmista niiden saatavuus muulla tavoin.
- Velvoita henkilökunnan jäsenet allekirjoittamaan asiakirja, jossa he myöntävät olevansa tietoisia vakioituista toimintaohjeista sekä aikovansa noudattaa niitä.
- Jos joku henkilökunnasta ei noudata toimintaohjeita, puutu asiaan. Jos et puutu vääränlaisiin toimintatapoihin, heikentää se turvallisuutta, mutta lisäksi saatat myös joutua todennäköisemmin vastaamaan vahingoista. Jos olet tietoinen siitä, että turvallisuus on vaarantunut etkä tee mitään asian hyväksi, lisääntyy tällöin oma vastuusi asiasta.
- Arvioi vakioidut toimintaohjeet säännöllisin väliajoin, erityisesti silloin kun jostain turvallisuuteen liittyvästä kysymyksestä on raportoitu. Merkitse SOP-ohjeisiin päivämäärä, sillä tämä auttaa sinua muistamaan, milloin ohjeet laadittiin tai koska ne viimeksi tarkastettiin.
- Kerro asiakkaille, mitä heiltä odotetaan kussakin tilanteessa.
- Tiettyjä toimintaohjeita varten on tarpeen pitää päiväkirjaa tai hyödyntää muistilistaa. Turvallisuusohjeistuksen muistilista auttaa sukellusoppaita muistamaan kaiken tarvittavan. Huoltokirjan tai sukelluspullojen täyttöpäiväkirjan avulla saadaan seurattua huollon tarvetta.

Vakioitujen toimintaohjeiden laatiminen ei takaa sitä, että onnettomuuksia ei tapahdu. Niiden avulla voidaan kuitenkin pienentää onnettomuusriskiä.

Miten määritellään ne kohteet, joissa mahdollisesti tarvitaan SOP-ohjeita?

Ei ole olemassa mitään yksinkertaista ratkaisua, joka sopisi kaikkiin tilanteisiin. Tarvittavat ohjeistukset vaihtelevat eri sukellusoperaatioiden välillä. Joskus tarvitaan sellaisia toimintaohjeita, joiden avulla voidaan hallinnolliset toimenpiteet esittää yksityiskohtaisesti. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, mitä asiakirjoja (korvauslomakkeet mukaan lukien) tarvitaan asiakkaan rekisteröintiin. Joskus taas tarvitaan SOP-ohjeita, joissa selostetaan peruustusehdot tai neuvotaan, koska ja kuinka kieltäydytään palvelemasta riittämättömän sukelluskunnan takia.

Huomioon tulee ottaa asiakkaiden turvallisuuden lisäksi myös henkilökunnan jäsenten turvallisuus. Ehdottomana vaatimuksena ovat sellaiset menetelmät ja toimintamallit, joiden ansiosta henkilökohtaisia suojavälineitä osataan käyttää oikein eri tehtävissä.

Sinun on oltava riittävän tietoinen eri toiminnoista, jotta voit määrittää todelliset tarpeesi ohjeistusten suhteen. Riskiarviointien tekeminen ei ainoastaan auta, vaan on myös ehdottoman välttämätöntä, kun halutaan luoda tehokkaita, luotettavia ja yhtenäisiä toimintaohjeita.

Miten päästä alkuun?

Tässä vaiheessa saattaa ehkä helposti tulla mieleen, että kyseessä on valtava ja suorastaan ylitsepääsemätön tehtävä. No, ehkä näin saattaa toisinaan ollakin, sillä kyseessä on aikaavievä työ. Tulet kuitenkin olemaan vaikuttunut lopputuloksesta, kun saat sen viimein suoritettua.

Jos kuitenkin haluat todella lisätä sukellusturvallisuutta, SOP-ohjeet eivät yksinään riitä. Nämä ohjeet ovat EAP-suunnitelman tavoin ainoastaan osa suurempaa kokonaisuutta eli osa koko sitä järjestelmää, jolle turvallisuus rakentuu. Sukelluskeskusten tulee kehittää, tukea ja ylläpitää koko tätä järjestelmää, jotta niiden toiminta olisi yhä turvallisempaa.

Mistä ja milloin tulisi siis aloittaa? Aloittaa voit jo tänään osallistumalla DANin [Vaaratilanteiden tunnistaminen ja riskien arviointi -ohjelmaan](#) (Hazard Identification & Risk Assessment (HIRA) programme).

Tietoa artikkelin kirjoittajasta

Guy Thomas on sukellus- ja ensiapuasiantuntija sekä sukellusopettajien kouluttaja. Hän työskentelee kokoaikaisena työntekijänä DAN Europella turvallisuusohjelmista vastaavana, ja hänen vastuullaan on DAN Europen turvallisuushankkeiden kehittäminen ja toteuttaminen. Hän on myös Italian Punaisen Ristin erikoispelastusryhmän jäsen, ja hän toimii pelastusuimarina/sukellusensihoitajana Italian valtiollisen poliisin meripelastushelikopterissa.